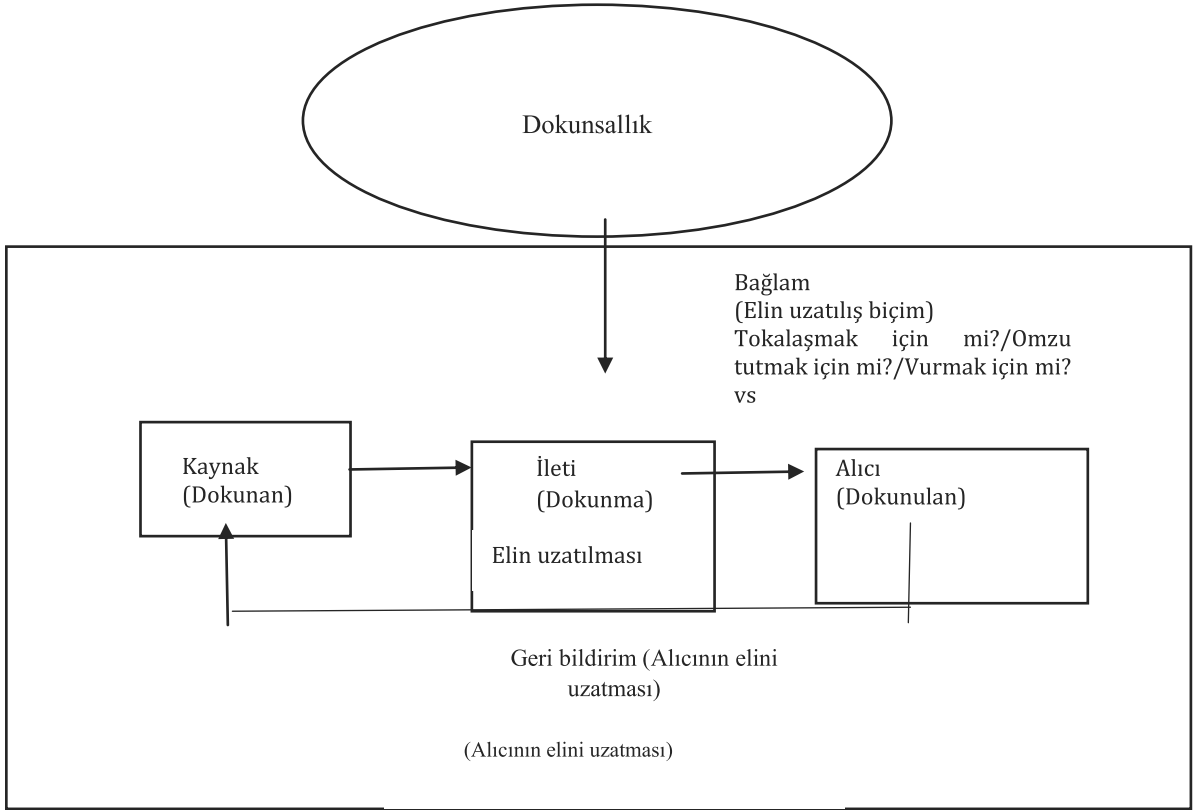

Şekil 3: Dokunsal İletişimin İletişim Modeline Uyarlanması

Bir başka tipoloji olarak dokunmak, dokunarak sevmek ya da okşamak özelinde, iletişim sürecinde bir sevgi imgesi olarak kavramsallaşır; ayrıca, nasıl, ne zaman, nerede yapıldığına bağlı olarak değişik bir iletişimsel içerik kazanabilir⁵. Örneğin 'el' bir tipolojik üstanlamlı birim kabul etsek ve bir uzamsal değer olarak öne çıkarırsak, onun sadece bir bölümü bile kesitlendiğinde ortaya el ile ilgili tipolojik bir ayırtı çıkar. Parmak bir tipolojik ayırtı ise, parmak boğumu da, tırnak da bir ayırtıdır. Öte yanda 'avuç'a sokulsak yine bir dilsel ayırtı elde edebiliriz. Her bir ayırtı, birer dizi işleviyle dokunsal dizgeye özgü bir sözdizim çıkarma yetisine sahiptir ve anlamlı bir sözdizim için tipolojik diziler kuşkusuz vazgeçilmezdir. Dokunsal dilin sözdizimsel kurguları böylesi dizilere dayanır ve böylesi dizilerle işlem yapar. Dokunmanın şekli, şiddeti, yayılımı tipolojik bir diziyi oluştururken, dokunmanın uzamı ya da dokunmanın aracı ve araçları ayrı diziler olarak kendini gösterebilir.

'El ile dokunma'yı aracılık olgusuyla örneklemeyi sürdürürsek, birinin diğerinin yerine geçebildiği dizisel ilişkiler dizini şöyle oluşturulabilir: el sürme, el değme, avuç içi dokunma, elin tersiyle dokunma, eli yumarak dokunma, parmakları açarak dokunma, sert dokunma, yumuşak dokunma, hafif dokunma, dar dokunma, geniş dokunma, parmak ucuyla dokunma, bastırarak dokunma, sert bastırarak dokunma... gibi. Birbiriyle ilişkilendirilebilir ve birbirinin yerine geçebilir böyle bir anlamlı birimler dizisi, dokunsal iletişime ilişkin bir tipoloji kurgusu olarak karşımıza çıkar. Ayrıca, mimari dokunuşu için bir uzamsal dokunuş ya da bedensel dokunuş ile zihinsel dokunuşu için imgesel dokunuş gibi diziler oluşturmak da mümkündür. Her biri, içi anlamlı birimlerle doldurulduğunda dokunsal iletişimin açılımlarını betimleyen ve belirleyen dayanaşık

⁵ Dokunma bir sevgi göstergesi ve bir iletişim ise aslında dokunmama da bir iletişimsizlik hali ve tikslenme ya da uzak durma isteğidir. "Örneğin eskiden Venedik'te Hıristiyanlar arasındaki sözleşmeler bir öpüşme ya da el sıkışma ile mühürlenirken Yahudiler'le yapılan sözleşmeler tarafların bedenlerinin birbirine dokunması gerekmesin diye bir baş selamayı mühürlenirdi" (Sennett, 2014: 193).

tipolojik diziler olarak çoğaltılabilir. Doğrudan ya da aracılanmış, sanal, reel, imgesel, düşsel, zihinsel dokunma gibi dokunsallık iletilerini harmanlayan diziler, dokunsal iletişimin belirleyicisi, dokunsal iletişimin olmazsa olmazlarıdır. Dokunsal iletişim böylece, araçlar, araçlar, uzam ve zaman ile birbirine dayanışık büyük bir ileti yumağı inşa eder; avuç içinin dokunuşu ya da parmak ucunun dokunuşu gibi kendi kavram alanı için anlam adacıklarını kolaylıkla oluşturur.

Dokunsal iletişim, inşa ettiği ileti yumağından istifadeyle söz zincirleri oluşturur ya da başkaca amaç ve niyetlerle üretilen söz zincirlerini dizileriyle besler. Dokunsal iletişim, konu kendisi olsun ya da olmasın, bir iletişim durumunda kolaylıkla yer alır ve bunu yaparken de iletilerini dizisel ve dizimsel bağlantılar aracılığıyla günceller durur. Güncelleme eğilimi çeşitli psikolojik, sosyolojik, ekonomik, kültürel, siyasal gerekçelere dayanabilir. Örneğin 'Lütfen dokunmayın' uyarısı dokunma olgusunu psikolojik açılımlara götürür ve içten gelen bir istek olarak dokunma dürtüsünün engellenmesi anlamına gelir (Josipovici, 1997: 33). Çünkü el yordamı ya da el sürme edimi göze rağmen görme işlevi taşır. Dokunma göz işleviyle ya da gözün gördüğünü kesinleme ve/ya da teyit işleviyle harekete geçiyorsa, ona ket vurmak göze perde çekmek gibi olur. Ekmek alırken ortaya çıkan dokunma ihtiyacı görünürü teyit hükmü içerirken, kutsal mekanlara ziyaretlerde özlenen beldeye dokunma ihtiyacı masum bir hemhal olma isteğini şekillendirir. Öte yandan, Tevrat'a dokunulmaması ya da dokunulma şartları, doğrudan kutsalın söylemine gönderme yapar. Secde hali yer ile doğrudan temas olarak kutsalın alanındayken, toprağa yüz sürmek siyasal göndergeler taşıyabilir. Bir başkanın diğer başkanın dizine eliyle dokunmasının göndergeleri ile birinin diğerinin omzuna dokunması⁶ ise siyasal düzlemde iktidar imgesini çağırıştırır. İnsanların birbirlerine sarılarak dokunma ihtiyacı⁷ sosyolojik olarak analiz edilebilirken el sıkışma biçimleri kültürel bir kod olarak toplumdan topluma değişebilir.

Dokunsal iletişimin söz zincirini çeşitli iletişim durumlarında işleten dizisel ve dizimsel ilişkileri başat başlıklar kabul etsek, buraya dek yaptığımızın, büyük ölçüde dirimsel (biyolojik) çerçeveyi betimlemekten ibaret olduğu söylenebilir. Dokunsal iletişimde dirimsellik, aracılanmış olsun ya da olmasın genellikle doğal ve bildik dokunma biçimini ihsas eder. İstendik olmasa da nihayetinde makbul bir dokunuşun gereği olarak işlev görür. İkinci başat başlık teknolojik düzeyi açıklamalıdır. Dirimsel düzey buraya dek ifade edildikten sonra, dokunsal iletişimin teknoloji düzeyini dijital dokunsal iletişim başlığı altında açalım ve ardından başlangıçtaki dijital iletişimin açmazlarını betimleme amacımızı yerine getirelim.

3. DİJİTAL DOKUNSAL İLETİŞİM

Kişiler arasında bir iletişim biçimi olarak andığımız dokunsal iletişimin de diğer iletişim biçimlerinde olduğu gibi (görsel iletişim, sessel iletişim, yazılı iletişim) dijitalleşme sürecinden etkilenmesi kaçınılmazdı. İletişimin dijitalleşme yoluyla aracılanması hem dokunsal iletişimi farklılaştırdı hem de dokunsal iletişimin önemini ortaya çıkardı. Burada dokunsal iletişimin dijitalleşme ile nasıl değiştiği üzerine yoğunlaşacak olsak da öncesinde dijitalleşmenin nasıl dokunsal iletişimin önemini ortaya çıkardığını vurgulayacağız.

İletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, internetin yaygınlaşması, çoğu kişinin bu teknolojilere ulaşabilir hale gelmesi kişilerarası iletişimde farklılaşmalara neden oldu. Artık biri ile görüşebilmek için aynı uzamı paylaşma gerekliliği ortadan kalkmaya başladı. Kuşkusuz bu imkan mektuplaşılardan bu yana vardı, ardından telefon ise karşı tarafın sesini bize ulaştırmaya başladı. Ancak sadece karşı tarafın kaleminden dökülen satırları ya da sesini duymak yetmiyordu. İletişim sürecinde yer alan kaynak da hedef de görmek ve görülmek istiyordu; sonunda o da oldu ve telefon ya da bilgisayar aracılığıyla görüntülü konuşma gerçekleştirildi. Oysa hala eksik bir şey vardı: Dokunuşun olmayışı. Bu dokunamayış sadece kaynak ve hedef arasındaki dokunamama değildi, ayrıca aynı mekana dokunamama, havada titreşen seslerin birbirine

⁶ Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve ABD Başkanı Barack Obama arasında olan omuz dokunma jesti örnek verilebilir.

⁷ Özellikle bireyselleşmiş toplumlarda bu ihtiyaçlar çeşitli aletler ya da "kiralık" kişiler tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Unicare isimli bir Japon şirket huzur sandalyesi geliştirdi örneğin. Yalnızlık çekip birilerinin sarılmasına ihtiyacı olanlar için tasarlandı. (Kadınlar İçin Zihni Sinir İcatlar, 2015). Yine Japonya'da çalışan ve iş stresi ile baş etmeye çalışan kadınlar için "ağlama erkekleri" servisi de geliştirilmiş durumda (Çalışan Japon Kadınlar İçin Yeni Trend: Ağlama Erkekleri, 2015).